

Database for the European Charter for Regional or Minority Languages

POLISH TRANSLATION OF THE CHARTER

European Charter for Regional or Minority Languages¹

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;

Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;

Realising that the protection and promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;

Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the different regions of the European States,

Have agreed as follows:

Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych¹

Preambuła

Państwa - członkowie Rady Europy, sygnatariusze niniejszej Karty,

zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami, szczególnie w celu zabezpieczenia i urzeczywistniania ideałów i zasad stanowiących ich wspólne dziedzictwo;

zważywszy, że ochrona historycznych języków regionalnych lub mniejszościowych Europy, w sytuacji, kiedy niektórym z nich grozi ostateczna zagłada, stanowi wkład w zachowanie i rozwój bogactwa kulturalnego i tradycji europejskiej;

zważywszy, że prawo do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu prywatnym i publicznym jest niezbywalnym prawem, według zasad zawartych w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz zgodnie z duchem Konwencji Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;

uwzględniając rezultaty prac podjętych w ramach KBWE, a w szczególności Akt Końcowy z Helsinek z 1975 roku i dokument Spotkania w Kopenhadze w 1990 roku;

podkreślając wartość interkulturowości i wielojęzyczności oraz biorąc pod uwagę, że ochrona i poparcie dla języków regionalnych lub mniejszościowych nie może odbywać się kosztem języków oficjalnych i że istnieje potrzeba ich przyswajania;

rozumiejąc, że ochrona i popieranie języków regionalnych lub mniejszościowych w różnych krajach i regionach Europy stanowi ważny wkład w budowę Europy, opartej na zasadach demokracji i różnorodności kulturalnej, z poszanowaniem suwerenności państwowej i integralności terytorialnej;

biorąc pod uwagę specyficzne uwarunkowania i tradycje historyczne w różnych regionach państw europejskich,

uzgodniły, co następuje:

¹ CETS no. 148. The convention was adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 25 June 1992 and opened for signature on 5 November 1992 in Strasbourg. It entered into force on 1 March 1998, according to article 19. Authentic texts: English and French. See also *United Nations Treaty Series* vol. 2044, p. 575, reg. no. 35358.

¹ Non-official translation. Translated by the Biuro Informacji Rady Europy (Information Office of the Council of Europe) in Warsaw. In: *Wybór konwencji Rady Europy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999 (ISBN 83-01-13035-0).

**PART I
GENERAL PROVISIONS**

Article 1 – Definitions

For the purposes of this Charter:

- a “regional or minority languages” means languages that are:
 - i traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State’s population; and
 - ii different from the official language(s) of that State;it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;
- b “territory in which the regional or minority language is used” means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided for in this Charter;
- c “non-territorial languages” means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State’s population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.

Article 2 – Undertakings

- 1 Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.
- 2 In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or subparagraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

Article 3 – Practical arrangements

- 1 Each Contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.
- 2 Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations arising out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on

**CZEŚĆ I
POSTANOWIENIA OGÓLNE**

Artykuł 1 – Definicje

Na użytek niniejszej Karty:

- a „języki regionalne lub mniejszościowe” oznaczają języki, które są:
 - i tradycyjnie używane na terytorium danego państwa przez jego obywateli, stanowiących grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa; oraz
 - ii różnią się od oficjalnego języka tego państwa;nie obejmuje to ani dialektów języka oficjalnego państwa, ani języków migrantów;
- b „terytorium, na którym używany jest język regionalny lub mniejszościowy”, oznacza obszar geograficzny, na którym dany język jest środkiem komunikowania się takiej liczby ludzi, która usprawiedliwia przyjęcie różnych środków ochronnych i popierających, przewidzianych w niniejszej Karcie;
- c „języki nieterytorialne” oznacza języki używane przez obywateli danego państwa, inne niż język lub języki używane przez resztę ludności, które jednak, chociaż używane tradycyjnie na terytorium tego państwa, nie mogą być identyfikowane z określonym jego obszarem.

Artykuł 2 – Zobowiązania

- 1 Każda ze Stron zobowiązuje się stosować postanowienia Części II do wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych, którymi mówi się na jej terytorium i które odpowiadają definicji z art. 1.
- 2 W odniesieniu do każdego z języków wyszczególnionych w chwili ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, zgodnie z art. 3 każda Strona zobowiązuje się stosować co najmniej 3/5 ustępów lub punktów wybranych spośród postanowień Części III Karty, w tym przynajmniej po trzy wybrane z art. 8 i 12 i po jednym z art. 9, 10, 11 i 13.

Artykuł 3 – Przedsięwzięcia praktyczne

- 1 Każde umawiające się Państwo wymieni w swoim dokumencie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, każdy z języków regionalnych lub mniejszościowych lub język oficjalny, który jest używany mniej powszechnie na całym lub części jego terytorium, do których będą mieć zastosowanie ustępy i punkty wybrane zgodnie z art. 2 ust. 2.
- 2 Każde państwo może, w dowolnym terminie, notyfikować Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, że przyjmuje zobowiązania wynikające z postanowień zawartych w innych ustępach Karty, nie wymienionych uprzednio w złożonym przez nie dokumencie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, lub że zobowiązuje się stosować ust. 1 niniejszego artykułu w odniesieniu do innych języków regionalnych lub

the whole or part of its territory.

- 3 The undertakings referred to in the foregoing paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

Article 4 – Existing regimes of protection

- 1 Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.
- 2 The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

Article 5 – Existing obligations

Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.

Article 6 – Information

The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.

PART II OBJECTIVES AND PRINCIPLES PURSUED IN ACCORDANCE WITH ARTICLE 2, PARAGRAPH 1

Article 7 – Objectives and principles

- 1 In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Parties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:
 - a the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;
 - b the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;
 - c the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to

mniejszościowych lub do innych języków oficjalnych, używanych mniej powszechnie na całym lub części jego terytorium.

- 3 Zobowiązania, o których mowa w ustępie poprzednim, będą uznane za integralną część ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia i będą mieć taką samą moc prawną, począwszy od daty ich notyfikacji.

Artykuł 4 – Istniejące systemy ochrony

- 1 Żadne z postanowień niniejszej Karty nie może być interpretowane jako uchylające lub ograniczające jakiegokolwiek prawa zagwarantowane w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.
- 2 Postanowienia niniejszej Karty nie mogą naruszyć żadnych bardziej korzystnych postanowień dotyczących statusu języków regionalnych lub mniejszościowych, lub sytuacji prawnej osób należących do mniejszości istniejących w Państwie Stronie lub przewidzianych w stosownych międzynarodowych umowach dwustronnych lub wielostronnych.

Artykuł 5 – Istniejące zobowiązania

Żadne z postanowień niniejszej Karty nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek prawa do podjęcia działań lub dokonania czynności sprzecznej z celami Karty Narodów Zjednoczonych lub innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego, włącznie z zasadą suwerenności i integralności terytorialnej państw.

Artykuł 6 – Informacja

Strony zobowiązują się do tego, że władze, organizacje i osoby zainteresowane zostaną poinformowane o prawach i obowiązkach ustanowionych w niniejszej Karcie.

CZEŚĆ II CELE I ZASADY WYNIKAJĄCE Z ARTYKUŁU 2 USTĘP 1

Artykuł 7 – Cele i zasady

- 1 Strony zobowiązują się w stosunku do języków regionalnych lub mniejszościowych, na terytoriach, na których są one używane i odpowiednio do sytuacji każdego języka, opierać swoją politykę, ustawodawstwo i praktykę działania na następujących celach i zasadach:
 - a w uznaniu języków regionalnych lub mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturalnego;
 - b respektowaniu zasięgu geograficznego każdego języka regionalnego lub mniejszościowego, aby istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody dla wspierania określonego języka regionalnego lub mniejszościowego;
 - c uznaniu potrzeby zdecydowanych działań dla wspierania języków regionalnych lub

- safeguard them;
- d the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in speech and writing, in public and private life;
 - e the maintenance and development of links, in the fields covered by this Charter, between groups using a regional or minority language and other groups in the State employing a language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;
 - f the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;
 - g the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;
 - h the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;
 - i the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.
- 2 The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.
 - 3 The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.
 - 4 In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to
- d ułatwianiu lub popieraniu posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w mowie i na piśmie, w życiu publicznym i prywatnym;
 - e utrzymywaniu i rozwijaniu związków, w sferze spraw objętych niniejszą Kartą, między grupami używającymi języka regionalnego lub mniejszościowego i innymi grupami w państwie, używającymi tego samego lub podobnego języka, a także tworzeniu kulturalnych związków z innymi grupami w tym państwie, używającymi innych języków;
 - f zapewnieniu odpowiednich metod i środków do nauczania i studiów w językach regionalnych lub mniejszości, na wszystkich stosownych poziomach;
 - g zapewnieniu środków umożliwiających osobom nie władającym językiem regionalnym lub mniejszościowym, zamieszkującym na obszarze gdzie jest on używany, naukę tego języka na ich życzenie;
 - h wspieraniu studiów i badań nad językami regionalnymi lub mniejszościowymi na uniwersytetach lub w instytucjach równorzędnych;
 - i wspieraniu odpowiednich rodzajów wymiany międzynarodowej w sferze spraw objętych niniejszą Kartą i dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych, używanych w identycznej lub podobnej formie w dwóch lub większej liczbie państw.
- 2 Strony zobowiązują się wyeliminować, jeśli dotychczas tego nie uczyniły, każde nieusprawiedliwione zróżnicowanie, wyłączenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie dotyczące posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, wprowadzone z zamiarem znieszczenia lub wystawienia na niebezpieczeństwo ich zachowania lub rozwoju. Podjęcie specjalnych przedsięwzięć na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu wspierania równości między ludźmi, którzy ich używają i resztą ludności lub takich działań, które właściwie uwzględniają szczególną sytuację (tych języków), nie uważa się za akt dyskryminacji tych, którzy posługują się językami powszechniej używanymi.
 - 3 Strony zobowiązują się popierać, za pomocą odpowiednich środków, wzajemne zrozumienie między wszystkimi grupami językowymi w kraju, w szczególności przez uznanie poszanowania, zrozumienia i tolerancji wobec języków regionalnych lub mniejszościowych za jeden z celów oświaty, przez organizowanie szkoleń oraz zachęcanie do tego samego środków społecznego przekazu.
 - 4 Przy ustalaniu polityki dotyczącej języków regionalnych lub mniejszościowych Strony uwzględniają potrzeby i życzenia wyrażane przez grupy posługujące się tymi językami. Będą one wspierać tworzenie ciał, jeśli to konieczne, mających na celu doradzanie władzom we wszystkich sprawach dotyczących języków

regional or minority languages.

- 5 The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.

**PART III
MEASURES TO PROMOTE THE USE
OF REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES
IN PUBLIC LIFE IN ACCORDANCE WITH
THE UNDERTAKINGS ENTERED INTO
UNDER ARTICLE 2, PARAGRAPH 2**

Article 8 – Education

- 1 With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:
- a i to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or
 - iv if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;
- b i to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or
- ii to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;
- c i to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or
- ii to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional

regionalnych lub mniejszościowych.

- 5 Strony zobowiązują, się stosować, z niezbędnymi zmianami, zasady wymienione powyżej w ust. 1 do 4 do języków nieteritorialnych. Jednakże w odniesieniu do tych języków istota i zakres działań podejmowanych dla realizacji niniejszej Karty powinny być określane w sposób elastyczny, z uwzględnieniem potrzeb i życzeń oraz z poszanowaniem tradycji i cech charakterystycznych grup posługujących się tymi językami.

**CZEŚĆ III
ŚRODKI PROMOCJI JĘZYKÓW
REGIONALNYCH LUB
MNIJSZOŚCIOWYCH W ŻYCIU
PUBLICZNYM WYNIKAJĄCE ZE
ZOBOWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W ARTYKULE
2 USTĘP 2**

Artykuł 8 – Oświata

- 1 W sferze oświaty Strony zobowiązują się, w odniesieniu do terytorium, na którym te języki są używane i w zależności od sytuacji każdego z tych języków oraz bez szkody dla nauczania oficjalnego języka (języków), do:
- a i udostępnienia oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - ii udostępnienia znacznej części oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - iii zastosowania jednego ze środków przewidzianych w pkt a) i oraz ii przynajmniej do tych dzieci, których rodziny tego sobie życzą i których liczba jest uważana za wystarczającą; lub
 - iv tam, gdzie oświata przedszkolna nie należy bezpośrednio do właściwości władz publicznych, sprzyjania lub zachęcania do podejmowania działań przewidzianych w pkt a) i do iii;
- b i udostępnienia oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii udostępnienia znacznej części oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - iii zapewnienia, w ramach oświaty podstawowej, możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub
 - iv zastosowania jednego ze środków przewidzianych w pkt a) i oraz ii przynajmniej do tych uczniów, których rodziny tego sobie życzą i których liczba jest uważana za wystarczającą;
- c i udostępnienia oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii udostępnienia znacznej części oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach

- or minority languages; or
- iii to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
- iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- d i to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
- ii to make available a substantial part of technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
- iii to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
- iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- e i to make available university and other higher education in regional or minority languages; or
- ii to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or
- iii if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;
- f i to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or
- ii to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or
- iii if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;
- g to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;
- h to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;
- i to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken regionalnych lub mniejszościowych; lub
- iii zapewnienia, w ramach oświaty na poziomie średnim, możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub
- iv zastosowania środków określonych w pkt c) i do iii, przynajmniej w stosunku do uczniów, którzy sobie tego życzą, a których liczba jest uważana za wystarczającą;
- d i udostępnienia oświaty zawodowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii udostępnienia znacznej części oświaty zawodowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- iii zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub
- iv zastosowania jednego ze środków przewidzianych w pkt d) i do iii, przynajmniej w stosunku do tych uczniów, którzy sobie tego życzą, a których liczba jest uważana za wystarczającą;
- e i udostępnienia oświaty uniwersyteckiej lub innej na poziomie wyższym w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii zapewnienia możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub
- iii jeśli ze względu na rolę państwa w stosunku do instytucji oświatowych na poziomie wyższym pkt i oraz ii nie mogą być stosowane, zachęcania lub zezwalania na wprowadzenie uniwersyteckiej lub innych form oświaty na poziomie wyższym w językach regionalnych lub mniejszościowych lub też umożliwienie studiowania tych języków, jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym;
- f i dążenia do wprowadzenia kursów oświatowych dla dorosłych i w ramach edukacji ciągłej, w znacznej części lub w całości w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii proponowania tych języków jako przedmiotów oświaty dla dorosłych lub edukacji ciągłej; lub
- iii jeśli władze publiczne nie są bezpośrednio właściwe w sprawach oświaty dla dorosłych, sprzyjania lub zachęcania do proponowania tych języków jako przedmiotu oświaty dla dorosłych lub edukacji ciągłej;
- g podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- h zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ust. a) do g), które zostały przyjęte przez Stronę;
- i powołania rady lub rad nadzorczych odpowiedzialnych za kontrolę podjętych

and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.

- 2 With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.

Article 9 – Judicial authorities

- 1 The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper administration of justice:

a in criminal proceedings:

- i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
- ii to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or
- iii to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be considered inadmissible solely because they are formulated in a regional or minority language; and/or
- iv to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language,

if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;

b in civil proceedings:

- i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
- ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
- iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages,

if necessary by the use of interpreters and translations;

c in proceedings before courts concerning

działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów o dokonanych ustaleniach, które będą podawane do wiadomości publicznej.

- 2 W sferze oświaty na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do zezwalania, zachęcania lub zapewnienia nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub też nauczania o tym języku, odpowiednio na wszystkich poziomach.

Artykuł 9 – Władze sądowe

- 1 Strony zobowiązują się, w odniesieniu do okręgów sądowych, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do podjęcia wymienionych niżej działań, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i pod warunkiem, że skorzystanie z możliwości przyznanych w niniejszym artykule nie zostanie uznane przez sędziego za przeszkodę w sprawowaniu prawidłowego wymiaru sprawiedliwości:

a w postępowaniu karnym:

- i zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii zagwarantowania oskarżonemu prawa do posługiwania się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym; lub
- iii zapewnienia, aby wnioski i dowody, tak pisemne jak i ustne, nie były odrzucane wyłącznie z powodu złożenia ich w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub
- iv sporządzenia na żądanie dokumentów związanych z postępowaniem prawnym w odpowiednim języku regionalnym lub mniejszościowym,

jeśli jest to konieczne korzystając z tłumaczy i przekładów, bez ponoszenia dodatkowych kosztów przez osoby, których to dotyczy;

b w postępowaniu cywilnym:

- i zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii dopuszczenia, ilekroć strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła posługiwać się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym, bez ponoszenia z tego powodu dodatkowych kosztów; lub
- iii dopuszczenia, aby dokumenty i dowody były sporządzane w językach regionalnych lub mniejszościowych,

jeśli jest to konieczne, przy pomocy tłumaczy i przekładów;

c w postępowaniu sądowym w sprawach

administrative matters:

- i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
 - iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;
- d to take steps to ensure that the application of sub-paragraphs i and iii of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.
- 2 The Parties undertake:
- a not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language; or
 - b not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or
 - c not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language.
- 3 The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.

Article 10 – Administrative authorities and public services

- 1 Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties undertake, as far as this is reasonably possible:
 - a i to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or
 - ii to ensure that such of their officers as are in

administracyjnych:

- i zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - ii dopuszczenia, ilekroć strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła posługiwać się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym, bez ponoszenia z tego powodu dodatkowych kosztów; lub
 - iii dopuszczenia, aby dokumenty i dowody były sporządzane w językach regionalnych lub mniejszościowych, jeśli jest to konieczne, przy pomocy tłumaczy i przekładów;
- d podjęcia działań w celu zapewnienia, aby stosowanie pkt i oraz ii ust. b) i c) oraz jakakolwiek konieczna pomoc tłumaczy i korzystanie z przekładów nie pociągnęło za sobą dodatkowych kosztów dla osób, których to dotyczy.
- 2 Strony zobowiązują się do:
- a nieodmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub
 - b nieodmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym i zapewnienia, aby można się było na nie powoływać wobec osób trzecich, nie posługujących się tymi językami, pod warunkiem że osoby, które powołują się na te dokumenty umożliwią zapoznanie się z ich treścią; lub
 - c nieodmawiania uznania, w stosunkach między stronami; ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym.
- 3 Strony zobowiązują się do udostępnienia, w językach regionalnych lub mniejszościowych, tekstów najważniejszych ustaw krajowych oraz dotyczących w szczególności osób posługujących się tymi językami, chyba że zapewniono to w inny sposób.

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne

- 1 Strony zobowiązują się, w takim stopniu w jakim jest to możliwe w rozsądnych granicach, w odniesieniu do okręgów administracyjnych państwa, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania i w zależności od sytuacji każdego języka, do:
 - a i zapewnienia, aby władze administracyjne posługiwały się językami regionalnymi lub mniejszościowymi; lub
 - ii zapewnienia, aby urzędnicy, którzy

- contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or
- iii to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications and receive a reply in these languages; or
- iv to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications in these languages; or
- v to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;
- b to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;
- c to allow the administrative authorities to draft documents in a regional or minority language.
- 2 In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:
- a the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;
- b the possibility for users of regional or minority languages to submit oral or written applications in these languages;
- c the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
- d the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
- e the use by regional authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
- f the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
- g the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.
- kontaktują się ze społeczeństwem, posługiwali się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w stosunkach z osobami zwracającymi się do nich w tych językach; lub
- iii zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać w tych językach wnioski, ustne lub pisemne, i otrzymywać w tych samych językach odpowiedzi; lub
- iv zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać w tych językach wnioski, ustne lub pisemne; lub
- v zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać ze skutkiem prawnym dokumenty w tych językach;
- b udostępnienia powszechnie używanych tekstów administracyjnych oraz formularzy dla ludności, w językach regionalnych lub mniejszościowych albo w wersjach dwujęzycznych;
- c zezwolenia władzom administracyjnym na sporządzanie dokumentów w językach regionalnych lub mniejszościowych.
- 2 W stosunku do władz regionalnych lub lokalnych, na których terytorium liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania, Strony zobowiązują się zezwolić lub zachęcać do:
- a posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w działalności władz regionalnych lub lokalnych;
- b umożliwienia składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach;
- c publikowania przez władze regionalne ich oficjalnych dokumentów, również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych;
- d publikowania przez władze lokalne ich oficjalnych dokumentów, również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych;
- e posługiwania się przez władze regionalne językami regionalnymi lub mniejszościowymi, podczas debaty w trakcie ich posiedzeń, nie wykluczając jednak używania języka (języków) oficjalnego;
- f posługiwania się przez władze lokalne językami regionalnymi lub mniejszościowymi, podczas debaty w trakcie ich posiedzeń, nie wykluczając jednak używania języka (języków) oficjalnego;
- g posługiwania się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych.

- 3 With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible:
- a to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or
 - b to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or
 - c to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.
- 4 With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures:
- a translation or interpretation as may be required;
 - b recruitment and, where necessary, training of the officials and other public service employees required;
 - c compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be appointed in the territory in which that language is used.
- 5 The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.
- 3 W odniesieniu do usług publicznych, zapewnianych przez władze publiczne lub inne osoby działające w ich imieniu, Strony zobowiązują się, w stosunku do terytorium, na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, w zależności od sytuacji każdego języka oraz, w możliwie największym stopniu, w rozsądnych granicach, do:
- a zapewnienia posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi przy wykonywaniu tych usług; lub
 - b zezwolenia osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi na złożenie wniosku i otrzymanie odpowiedzi w tych językach; lub
 - c zezwolenia osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi na złożenie wniosku w tych językach.
- 4 W celu wprowadzenia w życie tych postanowień ust. 1, 2 i 3, które zostały przez nie przyjęte, Strony zobowiązują się podjąć jedno albo więcej spośród następujących działań:
- a dokonywania przekładów lub tłumaczeń w miarę potrzeb;
 - b zatrudniania, a jeśli to konieczne, szkolenia urzędników i innych potrzebnych pracowników służb publicznych;
 - c uwzględniania, w możliwie największym stopniu, wniosków pracowników służb publicznych znających język regionalny lub mniejszościowy o zatrudnienie na terytorium, na którym ten język jest używany.
- 5 Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

Article 11 – Media

- 1 The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the independence and autonomy of the media:
- a to the extent that radio and television carry out a public service mission:
 - i to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or
 - iii to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;
 - b i to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional
- Artykuł 11 – Media*
- 1 Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze, oraz z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:
- a w zakresie, w jakim radio i telewizja spełniają misje służby publicznej:
 - i zapewnienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - ii zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - iii wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;
 - b i zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej w

- or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
 - c i to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
 - d to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and audiovisual works in the regional or minority languages;
 - e i to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;
 - f i to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or
 - ii to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in the regional or minority languages;
 - g to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages.
- 2 The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.
- językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
 - c i zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
 - d zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
 - e i zachęcania lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - ii zachęcania lub ułatwienia regularnego publikowania artykułów prasowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
 - f i pokrywania dodatkowych kosztów utrzymania tych mediów, które posługują się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, jeśli tylko prawo dopuszcza jako zasadę pomoc finansową dla mediów; lub
 - ii wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych lub mniejszościowych;
 - g pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.
- 2 Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny bezpośredni odbiór programów radia i telewizji, nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, w interesie zapobiegania przestępstwom lub naruszeniom porządku publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnieniu informacji poufnych lub dla

- 3 The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the media.

Article 12 – Cultural activities and facilities

- 1 With regard to cultural activities and facilities – especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including inter alia the use of new technologies – the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:
- a to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;
 - b to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
 - c to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
 - d to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;
 - e to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;
 - f to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;
 - g to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority

zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

- 3 Strony zobowiązują się zapewnić, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę w organach, które mogą być utworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

Artykuł 12 – Działalność kulturalna i jej baza materialna

- 1 W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej - w szczególności bibliotek, wideotek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwali i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to, m.in. stosowanie nowych technologii - Strony zobowiązują się, na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie, w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:
- a popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;
 - b roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;
 - c troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach, przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;
 - d zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie uwzględniały znajomość i umiejętności posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;
 - e popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały do swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) reszty ludności;
 - f zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;
 - g zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach

languages;

- h if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.
- 2 In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.
- 3 The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.

Article 13 – Economic and social life

- 1 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:
 - a to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;
 - b to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of regional or minority languages, at least between users of the same language;
 - c to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;
 - d to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above subparagraphs.
- 2 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:
 - a to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority

regionalnych lub mniejszościowych;

- h przygotowywania lub wspierania i finansowania, w razie potrzeby, tłumaczeń i badań terminologicznych, w szczególności w celu utrzymania i rozwijania właściwej terminologii administracyjnej, handlowej, ekonomicznej, społecznej, technicznej i prawnej w każdym języku regionalnym lub mniejszościowym.
- 2 W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielania zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.
- 3 Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

Artykuł 13 – Życie ekonomiczne i społeczne

- 1 W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:
 - a usunięcia z prawodawstwa wszelkich przepisów zabraniających lub ograniczających, bez usprawiedliwionych przyczyn, używania języków regionalnych lub mniejszościowych w dokumentach związanych z życiem ekonomicznym i społecznym, w szczególności w umowach o pracę i dokumentach technicznych, takich jak instrukcje obsługi urządzeń i instalacji;
 - b zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;
 - c przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;
 - d ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi za pomocą środków innych, niż wymienione w powyższych punktach.
- 2 W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, w zakresie, w którym władze publiczne są właściwe, na terytorium na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, i w możliwie największym stopniu, w uzasadnionych granicach, do:
 - a włączenia do regulacji finansowych i bankowych przepisów, które pozwalają, za pomocą procedury zgodnej z praktyką handlową, na używanie języków regionalnych

- languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;
- b in the economic and social sectors directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;
 - c to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language persons using a regional or minority language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;
 - d to ensure by appropriate means that safety instructions are also drawn up in regional or minority languages;
 - e to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.
- lub mniejszościowych przy sporządzaniu przekazów pieniężnych (czeków, weksli itd.) lub innych dokumentów finansowych lub, tam gdzie jest to właściwe, zapewnienia stosowania tych przepisów;
- b w sektorach ekonomicznym i społecznym, pozostających pod ich bezpośrednią kontrolą (sektor publiczny), organizowania działalności popierającej posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi;
 - c zapewnienia, aby zakłady opieki społecznej, takie jak szpitale, domy starców i przytulki umożliwiły przyjmowanie i leczenie osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym, przy użyciu tego właśnie języka, w sytuacji gdy osoby te wymagają opieki z powodu choroby, podeszłego wieku lub z innych względów;
 - d zapewnienia, za pomocą odpowiednich środków, aby instrukcje bezpieczeństwa były sporządzane także w językach regionalnych lub mniejszościowych;
 - e poczynienia kroków, aby informacje, dostarczane przez właściwe władze publiczne, dotyczące praw konsumentów były dostępne w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Article 14 – Transfrontier exchanges

The Parties undertake:

- a to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;
- b for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across borders, in particular between regional or local authorities in whose territory the same language is used in identical or similar form.

PART IV APPLICATION OF THE CHARTER

Article 15 – Periodical reports

- 1 The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.
- 2 The Parties shall make their reports public.

Artykuł 14 – Wymiana graniczna

Strony zobowiązują się do:

- a stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych, które je wiążą z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub jeśli jest to konieczne, dążyć do zawarcia takich umów tak, aby ułatwić kontakty między osobami posługującymi się tym samym językiem w państwach, o które tu chodzi, w sferze kultury, oświaty, informacji, szkolenia zawodowego i edukacji ciągłej;
- b ułatwiania, na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, lub wspierania współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi tam, gdzie te same języki są używane w identycznej lub podobnej formie.

CZEŚĆ IV STOSOWANIE KARTY

Artykuł 15 – Okresowe sprawozdania

- 1 Strony przedstawiają, w określonych odstępach czasu, Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, w formie ustalonej przez Komitet Ministrów, sprawozdanie o ich polityce realizowanej zgodnie z treścią Części II niniejszej Karty i o środkach podjętych dla wdrożenia przyjętych przez nie przepisów Części III. Pierwsze sprawozdanie zostanie przedstawione w ciągu roku następującego po wejściu w życie Karty w stosunku do danego Państwa, a następne sprawozdania w odstępach co trzy lata.
- 2 Strony podają swoje sprawozdania do wiadomości publicznej.

Article 16 – Examination of the reports

- 1 The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.
- 2 Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report specified in paragraph 3 below. These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.
- 3 On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.
- 4 The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.
- 5 The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the Parliamentary Assembly on the application of the Charter.

Article 17 – Committee of experts

- 1 The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest integrity and recognised competence in the matters dealt with in the Charter, who shall be nominated by the Party concerned.
- 2 Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the procedure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.
- 3 The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.

PART V FINAL PROVISIONS

Article 18

This Charter shall be open for signature by the

Artykuł 16 – Badanie sprawozdań

- 1 Sprawozdania przedstawione Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy na podstawie art. 15 bada komitet ekspertów, utworzony zgodnie z treścią art. 17.
- 2 Organy lub stowarzyszenia, powstałe w Państwie Stronie, mogą zwracać uwagę komitetu ekspertów na zagadnienia odnoszące się do zobowiązań przyjętych przez tę Stronę na podstawie przepisów Części III niniejszej Karty. Po konsultacji ze Stroną, której one dotyczą, komitet ekspertów może je uwzględnić przy przygotowywaniu sprawozdania wymienionego poniżej w ust. 3. Organy lub stowarzyszenia, o których tu jest mowa, są ponadto uprawnione do przedstawiania swojego stanowiska oceniającego politykę realizowaną przez Stronę, zgodnie z treścią Części II.
- 3 Na podstawie sprawozdań wymienionych w ust. 1 oraz uwag wspomnianych w ust. 2 komitet ekspertów przygotowuje swoje sprawozdanie dla Komitetu Ministrów. Do tego sprawozdania dołącza się treść uwag przedstawionych przez Stronę na prośbę komitetu. Komitet Ministrów może to sprawozdanie opublikować.
- 4 Sprawozdanie wymienione w ust. 3 zawiera w szczególności propozycje komitetu ekspertów, skierowane do Komitetu Ministrów, dotyczące ewentualnych pożądaných zaleceń Komitetu Ministrów dla jednej lub więcej Stron.
- 5 Sekretarz Generalny Rady Europy sporządza dwuletnie szczegółowe sprawozdanie dla Zgromadzenia Parlamentarnego na temat stosowania Karty.

Artykuł 17 – Komitet ekspertów

- 1 W skład komitetu ekspertów wchodzi jeden członek z każdej ze Stron, powołany przez Komitet Ministrów z przedstawionej przez tę Stronę listy osób o najwyższym poziomie moralnym i uznanych kompetencjach w sprawach, których dotyczy Karta.
- 2 Członkowie komitetu są powoływani na okres 6 lat, z możliwością ponownego powołania. Członek, który nie ma możliwości dokończyć swojej kadencji, jest zastępowany, zgodnie z procedurą określoną w ust. 1, na okres do końca tej kadencji.
- 3 Komitet ekspertów przyjmuje własny regulamin postępowania. Obsługę w zakresie sekretariatu zapewnia Sekretarz Generalny Rady Europy.

CZEŚĆ V PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 18

Niniejsza Karta jest otwarta do podpisu przez

member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 19

- 1 This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.
- 2 In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 20

- 1 After the entry into force of this Charter, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this Charter.
- 2 In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

- 1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.
- 2 Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

- 1 Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
- 2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and

Państwa członkowskie Rady Europy. Podlega ona ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia składane są Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 19

- 1 Niniejsza Karta wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty wyrażenia przez pięć państw członkowskich Rady Europy zgody na przyjęcie wynikających z niej zobowiązań, zgodnie z art. 18.
- 2 W odniesieniu do każdego Państwa Strony, które później wyrazi zgodę na związanie się tymi zobowiązaniami, Karta wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty złożenia dokumentu ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 20

- 1 Po wejściu w życie niniejszej Karty Komitet Ministrów Rady Europy może zaprosić każde państwo nie będące członkiem Rady Europy do przystąpienia do niej.
- 2 W odniesieniu do każdego przystępującego państwa Karta wejdzie w życie pierwszego dnia następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty złożenia dokumentu przystąpienia Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 21

- 1 Każde państwo, w chwili podpisania lub składania dokumentu ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, może dokonać jednego lub więcej zastrzeżeń do ust. od 2 do 5 art. 7 niniejszej Karty. Inne zastrzeżenia nie są dopuszczalne.
- 2 Każde Państwo Strona, które dokonało zastrzeżenia na podstawie ustępu poprzedzającego, może w całości lub częściowo je wycofać przez notyfikację skierowaną do Sekretarza Generalnego Rady Europy. Wycofanie to będzie skuteczne począwszy od daty otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 22

- 1 Każda Strona, w każdym czasie, może wypowiedzieć niniejszą Kartę, w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy.
- 2 Wypowiedzenie takie staje się skuteczne, poczynając od pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu sześciu miesięcy od dnia otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 23

Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje członkom Rady i wszystkim państwom, które

any State which has acceded to this Charter of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;
- d any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;
- e any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Done at Strasbourg, this 5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

przystąpiły do niniejszej Karty:

- a każde podpisanie;
- b złożenie każdego dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia;
- c każdą datę wejścia w życie niniejszej Karty, zgodnie z art. 19 i 20;
- d każdą notyfikację otrzymaną w wyniku zastosowania przepisów art. 3 ust. 2;
- e każdą inną czynność prawną, notyfikację lub zawiadomienie dotyczące niniejszej Karty.

Na dowód czego, niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszą kartę.

Sporządzono w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 roku w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny Rady Europy przekaże uwierzytelnione odpisy każdemu Państwu członkowi Rady Europy oraz każdemu państwu zaproszonemu do przystąpienia do niniejszej Karty.